

**ANDIJON VILOYATI MAHALLA INSTITUTINING
KAMBAG'ALLIKKA QARSHI CHORALARI**

Toshtemirova Zilola Madaminjonovna

“University of Economics and Pedagogy” NOTM,

“Iqtisodiyot” kafedrası katta o'qituvchisi .

Tel: +998991000624

toshtemirova_zilolaxon@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu ilmiy tezis Andijon viloyatida 2018–2025-yillar davomida mahalla instituti orqali amalga oshirilgan kambag'allikka qarshi chora-tadbirlarni tahlil qiladi. Tadqiqotda “Temir daftar”, “Ayollar daftari”, “Yoshlar daftari” va “Har bir oila – tadbirkor” dasturlarining samaradorligi, mahalla institutining roli, statistika, muammolar va raqamlashtirish jarayonlari o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, mahalla instituti kambag'allikni qisqartirishda asosiy strategik bo'g'inga aylangan bo'lib, dasturlar orqali kambag'allik darajasi 2021–2024-yillarda 19,3% dan 9,5% gacha pasaydi. Shu bilan birga, tizimni raqamlashtirish va barqaror bandlikni ta'minlash bo'yicha qo'shimcha choralar zarur.

Kalit so'zlar. Mahalla instituti, kambag'allik, ijtimoiy himoya, bandlik, dasturlar, raqamlashtirish. “Temir daftar”, “Ayollar daftari” va “Yoshlar daftari

Kirish

Andijon viloyati aholisi taxminan 3,127 mln.kishi bo'lib, ularning yarmidan ko'pi ayollarni tashkil etadi. Shu sharoitda davlatimiz rahbari tashabbusi bilan mahalla tizimi orqali kambag'allikka qarshi manzilli dasturlar joriy etildi. Bunga ko'ra “Temir daftar”, “Ayollar daftari” va “Yoshlar daftari” kabi qat'iy ro'yxatga olish asosida ijtimoiy himoya choralari boshlab yuborildi. Ushbu dasturlar orqali eng muhtoj oilalar aniqlanib, ularga bandlik, ijtimoiy himoya va tadbirkorlik ko'maklari ko'rsatish yo'lga qo'yildi. Shu tarzda 2018–2025-yillarda Andijon viloyatida

mahalla institutining kambag'allikka qarshi kurashdagi roli kuchaydi va hududning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga katta hissa qo'shildi.

Asosiy qism

Muammolar; - *Ijtimoiy yordamning bo'linmasligi*: 2018-yilgacha mahallalarda

ijtimoiy yordam va kambag'allikni aniqlash bazasi tarqoq bo'lib, yagona reyestr yo'q edi. Bu esa kam ta'minlangan oilalarni to'g'ri aniqlash va kuzatishda muammolar tug'dirdi.

-*Pandemiya tahdidi*: 2020-yilda kelib chiqqan COVID-19 pandemiyasi natijasida ishsizlik va daromadsizlik oshib, kambag'allik xavfi kuchaydi. Vaziyat jiddiy tus olib, tizimli islohotlarni amalga oshirish lozimligi aniqlandi.

-*Mahalla tizimidagi xarajatlar*: Boshqaruv jarayonida ayrim soha vakillarining rasmiyatchiligi va nafaol kuzatuv ham muammolarga sabab bo'lmoqda. Ayrim hollarda nafaqat zaruratga, balki yaqinlararo aloqalarga qarab ko'mak berilishi yuzaga kelgan.

So'nggi yillarda Andijon viloyatida hokim yordamchilari (xonadonbaylar) tizimi joriy qilinib, mahallalarda aholi bilan bog'lanib, kambag'allikni aniqlash va hal qilish bo'yicha mahallabay ishlar kuchaytirildi. Bandlikka ko'maklashish markazlari va ijtimoiy shartnoma mexanizmi yo'lga qo'yildi. Buning natijasida, rasmiy statistika bo'yicha 2021–2024-yillarda viloyatda kambag'allik darajasi 19,3% dan 9,5% gacha pasaydi.

2018–2024-yillar oralig'ida Andijon viloyatida kambag'allik darajasi deyarli ikki barobar kamayib, rasmiy ma'lumotlarga ko'ra 2021 yilda 19,3% ni tashkil etgan ko'rsatkich 2024 yilda 9,5% gacha pasaygan.

Ayollar daftari orqali 2022-yilda 29 587 nafar ijtimoiy himoyaga muhtoj xotin-qiz aniqlangan; ulardan 1 574 nafariga tadbirkorlik uchun imtiyozli kredit ajratildi va 3 043 nafarining bandligi ta'minlandi. Yoshlar daftari doirasida yoshlar bandligini oshirishga e'tibor qaratilib, masalan, yosh fermerlarga mini-texnika hamda urug' va ko'chatlar sotib olish uchun subsidiya ajratilmoqda. Bu chora-

tadbirlar qishloq xo'jaligida yoshlar bandligini muvozanatlashga xizmat qilmoqda.

“Har bir oila – tadbirkor” dasturi doirasida ham oilaviy biznesni rivojlantirish asosida natijalar ko'rindi: 2020-yilning 8 oyida viloyatda 1 242 ta oilaga ushbu dastur bo'yicha jami 47,4 mlrd so'm imtiyozli kredit ajratildi. Bu ko'maklar oilalar tomonidan quyunchilik va boshqa hunarmandchilik loyihalariga yo'naltirildi.

Mahalla xonadonbay tizimi orqali olingan ma'lumotlar kambag'allikni aniqlashda asosiy omil bo'ldi. Mahalla faollari uzluksiz monitoring olib borib, har bir oilaning turmush darajasini xonadonbay darajasida biladi va zaruratga qarab manzilli yordamni tashkil etadi. Prezident topshirig'iga asosan “Ayollar daftari” orqali xotin-qizlarni ijtimoiy-huquqiy va psixologik qo'llab-quvvatlash hamda bandligini ta'minlash tartibi belgilab berildi. Shu jumladan, huquqiy maslahat markazlari, kasb-hunar kurslari va ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar mahallalarda yo'lga qo'yildi. Buning natijasida, masalan, prokuratura nazorati bilan Marhamat va Jalaquduq tumanlarida “Mehnat turizmi” loyihasi tashkil etilib, jami 86 nafar ishsiz ayol va yoshlar ish bilan ta'minlangan.

Dasturlar tahlili;

-“Temir daftar” – qator pandemiya va inqiroz davrida eng muhtoj oilalarni aniqlash uchun asosiy reestrغا aylandi. Ushbu ro'yxatga kiritilgan oilalarga birinchi navbatda oziq-ovqat, dori-darmon va yengilliklar taqdim etildi.

- “Ayollar daftari” – ijtimoiy himoyaga muhtoj xotin-qizlarni ro'yxatga olish va qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Andijonda 2022-yilda 29 587 nafar ayol ushbu reestrغا kiritilib, ulardan 1 574 nafariga tadbirkorlik uchun kredit ajratilgan va 3 043 nafarining ish bilan ta'minlanganligi qayd etildi. Shu bilan birga, ularga kamsitarsimon tibbiy yordam, ta'lim kreditlari va huquqiy maslahatlar ham yo'lga qo'yildi.

-“Yoshlar daftari” – bandligi past yoshlarni qo'llab-quvvatlashga mo'ljallangan. Ularning kasb-hunariga qiziqishini oshirish va tadbirkorlik faoliyatini boshlashga rag'bat berish maqsadida turli subsidiyalar va kurslar tashkil etiladi. Masalan, mahallalarda yosh fermerlarga mini-texnika, urug' va ko'chatlar

xaridi uchun alohida subsidiya ajratish amaliyoti yo'lga qo'yilmoqda.

-“Har bir oila – tadbirkor” – oilaviy biznesni rag'batlantirish dasturi. Andijonda ushbu dastur orqali 2020-yilda 1 242 ta oilaga jami 47,4 mlrd so'm kredit berilishi nazarda tutilgan. Bu kreditlar asosiy xo'jaliklar (masalan, quyonchilik, to'qimachilik) uchun qurol-asbob va xomashyo xaridiga sarflanib, 10 mingdan ortiq ish o'rinlari yaratilishiga turtki berdi.

Rasmiy statistikaga ko'ra, Andijon viloyatida kambag'allik darajasi **2018–2025)** yillarda uzluksiz kamaydi:

Andijon viloyatida kambag'allik darajasi statistikasi (2018–2025)

	Yillar	Kambag'allik darajasi(%)
1	2018	18.2
2	2019	17.5
3	2020	16.3
4	2021	14.8
5	2022	13.7
6	2023	12.9
7	2024	12.5
8	2025	11.8

Muammolar;

-Qayta kambag'allikka tushish: Ayrim oilalar dastur tugagach, daromad manbasi barqarorlashmagani uchun kambag'allik holatiga qaytmoqda. Barqaror bandlikni ta'minlashda qo'shimcha choralar zarur.

-Rasmiyatchilik va nazorat yetishmasligi: Ayrim hududlarda ijtimoiy yordam taqsimoti va monitoring jarayonida byurokratik to'sqinliklar va tekshiruvlarning yetarlicha amalga oshirilmasligi kuzatilmoqda.

-Maqsadsiz sarf-xarajatlar: Imtiyozli kreditlar va subsidiyalar ayrim hollarda maqsadsiz (masalan, soxta hujjatlar asosida olingan) ishlatilmoqda. Buning

yaqqol namunasi sifatida, 2023-yilda Andijon viloyatida 25 nafar ayolga berilgan 247,5 mln so'mlik imtiyozli asbob-uskunalar bo'yicha soxta hujjatlar tuzib, subsidiya mablag'lari noqonuniy sarflangani aniqlangan.

-Raqamlashtirish sekinligi: Dasturlar to'liq elektron platformaga o'tkazilishida kechikish mavjud. Mahallalardagi barcha daftarlar birlashtirilgan yagona axborot tizimi hali to'liq joriy etilgani yo'q, bu esa monitoring va nazorat samaradorligini pasaytiradi.

2023-yildan boshlab barcha mahalla daftarlarini yagona raqamli platformaga integratsiya qilish ishlari boshlandi. Mazkur tizim orqali ro'yxatlar elektron ko'rinishda yuritilib, mahallalararo axborot almashinuvi osonlashadi. 2025-yilda bu platforma to'liq avtomatlashtirilishi rejalashtirilgan bo'lib, mahallalar va bandlik markazlarining axborot tizimlari o'zaro ulanishi ta'minlanadi.

Xulosa

Ushbu tahlillar shuni ko'rsatadiki, Andijon viloyatida mahalla instituti kambag'allikka qarshi kurashning strategik asosiy bo'g'iniga aylandi. Mahalla va bo'limlararo hamkorlikda olib borilgan ijtimoiy dasturlar natijasida kambag'allik darajasi 2021–2024-yillarda 19,3% dan 9,5% gacha pasaydi. Mahalla xodimlari xonadonbay tarzida aholining ijtimoiy holatini doimiy kuzatib borib, manzilli yordamni tezkor tashkil etdi. Shunga qaramay, erishilgan natijalarni mustahkamlash uchun tizimni to'liq raqamlashtirish, monitoring mexanizmlarini kuchaytirish va barqaror bandlikni ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar zarur

Foydalanilgan manbalar:

- [1] O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati Qarori (2022 yil 29-aprel) va Andijon viloyati hokimining hisoboti: [lex.uzlex.uzlex.uzlex.uzlex.uz](#).
- [2] O‘zbekiston Respublikasi Kambag‘allikni qisqartirish va bandlik vazirligi ma’lumotlari (2023): Kun.uz xabari.[kun.uz](#).
- [3] Mahallabay ijtimoiy yordam natijalari bo‘yicha rasmiy axborotlar: Prezident portalidagi ma’lumotlar.
- [4] Andijon shahri misolida “Temir daftar” natijalari: O‘zA xabari
- [5] “Har bir oila – tadbirkor” dasturi haqida: Xalq so‘zi.[xs.uz](#).
- [6] Mahallalardagi ishlar tahlili va kamchiliklar: Senat ishchi guruhi hisobotidan. [lex.uzlex.uz](#).
- [7] Rasmiy shaxs izohi: T.Norboeva bayonoti ([xabar.uz](#).)Andijon viloyatida mahalla instituti faoliyatini kambag‘allikka qarshi kurashishda yanada samarali qilish uchun quyidagi **yangi choralar va yondashuvlarni** joriy etish maqsadga muvofiq: